

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Nová pravidla pro posuzování přiměřenosti smluvní pokuty soudem podle § 2051 NOZ

Ustanovení § 2051 NOZ zakotvuje možnost moderace smluvní pokuty soudem na návrh dlužníka, je-li její výše nepřiměřeně vysoká. Ačkoliv se doposud na výklad tohoto ustanovení aplikovala dřívější judikatura soudů, která vycházela z obdobného znění § 301 zákona č. [513/1991](#) Sb., obchodní zákoník („Obchodní zákoník“), a tedy na první pohled nebyl důvod pro odchýlení se od již dříve přijatých závěrů Nejvyššího soudu ČR, nové rozhodnutí velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. ledna 2023, sp. zn. 31 Cdo 2273/2022 („Rozhodnutí“), vnáší do zdánlivě ustálené rozhodovací praxe zcela zásadní novinky.

Dřívější konstantní judikatura Nejvyššího soudu ČR, která vycházela z výkladu § 301 Obchodního zákoníku byla po rekodifikaci občanského práva považována za aplikovatelnou i na výklad § 2051 NOZ, kdy se znění těchto dvou ustanovení téměř vůbec nelišil. Celých devět let od účinnosti NOZ tak soudy ohledně posouzení přiměřenosti a moderace smluvní pokuty rozhodovaly na základě závěrů přijatých v judikatuře soudů vztahujících se k Obchodnímu zákoníku. Platilo, že *„úvahy o nepřiměřenosti sjednané smluvní pokuty se mohou logicky (z povahy věci) upínat toliko k těm okolnostem, které tu byly v době jejího sjednání; ke skutečnostem, které nastaly po sjednání smluvní pokuty, nelze při hodnocení (ne)přiměřenosti sjednané smluvní pokuty přihlížet, tj. otázku, zda byla smluvní pokuta sjednána v (ne)přiměřené výši, nelze posuzovat z pohledu skutečností, které nastaly až poté, co byla smluvní pokuta v určité výši (přiměřené či nepřiměřené) sjednána (...),“* přičemž, *„Skutečnost, zda v důsledku porušení zajištěné povinnosti nastaly nebo nenastaly škodlivé následky, je sama o sobě pro posouzení přiměřenosti výše smluvní pokuty bez významu.“*

Velký senát však v Rozhodnutí podrobně vysvětluje, z jakého důvodu je potřeba se od tohoto závěru odchýlit a při posuzování přiměřenosti smluvní pokuty se neomezovat pouze na okolnosti, které panovaly v době jejího sjednání, ale zároveň zohlednit i další skutečnosti a aspekty.

Nosné důvody pro odchýlení se od dosud přijatých závěrů

Velký senát předně upozorňuje, že narozdíl od § 301 Obchodního zákoníku je § 2051 NOZ použitelný na všechny typy vztahů, tedy nikoli jen na vztahy podnikatelské. Dále pak akcentuje rozdílné pojetí soukromého práva před rekodifikací a po ní, kdy z důvodově zprávy k NOZ vyplývá, že NOZ sleduje trendy odpovídající evropským kontinentálním tendencím, tj. sleduje např. pravidla obsažená v unifikačních projektech evropského civilního práva hmotného jako jsou Principles of European Contract Law („PECL“) a Draft Common Frame of Reference („DCFR“).

Oba tyto projekty pak shodně upravují moderaci smluvní pokuty tak, že může být redukována na přiměřenou částku v případě, kdy je hrubě nepřiměřená ve vztahu k újmě, která vznikla v důsledku porušení, a k dalším okolnostem.

Již z tohoto je patrné, že dosavadní judikturní výklad je v rozporu s pravidly, k nimž se NOZ hlásí a nemůže tak dále obstát. K tomuto velký senát uzavírá, že *„Moderaci smluvní pokuty podle § 2051 o. z. již nelze chápat jako zvláštní případ obsahové kontroly smluvního ujednání, nýbrž je třeba ji*

vnímat jako způsob dodatečné kontroly přiměřenosti konkrétního nároku, při níž by mělo být přihlédnuto i k jiným okolnostem, než pouze k těm, jež byly dány při sjednání smluvní pokuty.“

V Rozhodnutí se nad rámec uvedeného nachází celá řada dalších podpůrných argumentů pro odklon od dosavadního pojetí moderace smluvní pokuty, a to zejména v bodech 50. Rozsudku. Cílem tohoto článku však není parafrázovat celé Rozhodnutí, respektive důvody uvedené v něm, ale poskytnout čtenáři základní náhled na to, proč k odklonu od dosavadní judikatury došlo, a co to pro současnou rozhodovací praxi soudů bude znamenat.

Nová pravidla pro posuzování přiměřenosti smluvní pokuty

Velký senát v Rozhodnutí uzavřel, že při posuzování přiměřenosti smluvní pokuty je (zejména s ohledem na rekodifikaci a nové pojetí soukromého práva viz výše) potřeba vycházet z následujících kroků:

1. Soud při využití interpretačních pravidel stanovených v § 555 a násl. NOZ nejprve zjistí, jakou funkci měla smluvní pokuta plnit.

K tomuto velký senát uvedl, že standardně lze smluvní pokuty z hlediska jejich funkce členit na (i) *sankční*, tj. takové, jimiž je utvrzena povinnost, při jejímž porušení nehrozí věřiteli žádná škoda, kterou by jinak byl dlužník povinen nahradit za podmínek § 2913 NOZ, případně takové, jejichž výše je významně nižší než škoda, kterou smluvní strany mohly očekávat; a na (ii) *paušalizační a současně sankční* („paušalizační smluvní pokuta“), tj. takové, jejichž výše významně přesahuje očekávanou výši škody.

Přitom u paušalizační smluvní pokuty nově platí, že rozsah škody, kterou věřitel utrpěl v důsledku porušení smluvní povinnosti a k jejíž kompenzaci pokuta cílí, zásadně určuje míru, v jaké byl narušen jeho zájem, a tedy mezi rozhodující okolnosti pro úvahu o nepřiměřenosti výše vzniklé škody bude mj. patřit právě škoda, která věřiteli skutečně vznikla. Současně velký senát uvádí, že svou roli mohou hrát i okolnosti, které by činily případný (byť zčásti neopodstatněný) nárok na náhradu škody (např. spoluzavinění a porušení povinnosti věřitele zakročit k odvrácení škody).

Velký senát k tomuto zdůrazňuje, že řízení, jehož předmětem je nárok z (paušalizační) smluvní pokuty, se však nemůže stát složitým a dlouhým sporem o výši vzniklé škody. Pro účely moderace tak postačí, když bude zjištěn výrazný nepoměr mezi vzniklou škodou a smluvní pokutou (tj. nemusí být známa přesná výše škody).

U ryze sankční smluvní pokuty pak výše škody významnou okolností pro posouzení její přiměřenosti nebude.

2. Následně se soud bude zabývat konkrétními okolnostmi s přihlédnutím ke zjištěné funkci smluvní pokuty.

Zřetel přitom soud nově vezme na všechny okolnosti konkrétního případu (tj. nikoli pouze na okolnosti, které tu byly v době sjednání, jak bylo judikováno dopsud). Zohlední tak nejenom okolnosti známé již v době sjednávání smluvní pokuty, ale též okolnosti, které byly dány při porušení smluvní povinnosti, jakož i okolnosti nastalé později, mají-li v samotném porušení smluvní povinnosti původ.

Soud se např. bude zabývat i skutečností, zda ze strany dlužníka došlo k naplnění liberačních důvodů, které by v případě náhrady škody vedly k tomu, že by dlužník za způsobenou škodu neodpovídal, případně se bude zabývat i otázkou zavinění či okolnostmi, které se týkají výše

škody. Břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně objasnění okolností, z nichž lze usoudit nepřiměřenost smluvní pokuty, však bude ležet na dlužníkovi.

Na základě těchto okolností pak soud zodpoví otázku, zda výše smluvní pokuty je (ne)priměřená vzhledem k věřitelovým zájmům, které byly narušeny v důsledku porušení smluvní povinnosti a měly být smluvní pokutou chráněny.

3. Dospěje-li soud na základě vyhodnocení předchozích dvou kroků k tomu, že smluvní pokuta je nepřiměřená, sníží smluvní pokutu na priměřenou výši.

Moderaci provede se zřetelem (i) k těm funkcím, které má plnit, a (ii) k hodnotě a významu zajišťované povinnosti. Soud přitom bude limitován výší škody, která porušením povinnosti věřiteli vznikla do doby rozhodnutí.

4. Dospěje-li soud na základě předchozích kroků k závěru, že smluvní pokuta není nepřiměřená či se mu nepodaří na základě provedeného dokazování objasnit rozsah následků porušené povinnosti tak, aby byl schopen učinit právní závěr o (ne)priměřenosti nároku ze smluvní pokuty, nemůže nárok věřitele snížit.

Velký senát závěrem dodává, že dosavadní judikaturní závěry o konstitutivních účincích rozhodnutí soudu nadále obstojí. Současně však přináší novinku, kdy se účinky rozhodnutí soudu o moderaci budou vztahovat k době vzniku nároku na smluvní pokutu a nikoli k okamžiku ujednání smluvní pokuty, jak tomu bylo doposud.

Závěr

Rozhodnutí vnáší do postupu soudů při posuzování priměřenosti smluvní pokuty zcela zásadní novinky, kdy soudy budou nuceni zkoumat daleko širší okruh skutečností, než tomu bylo doposud. Na jednu stranu tak lze očekávat, že se řízení sice prodlouží, neboť bude tvrzeno, dokazováno a následně posuzováno vícero skutečností, na druhou stranu by však tímto „důkladnějším“ postupem mělo dojít ke spravedlivějším závěrům ohledně (ne)priměřenosti smluvní pokuty, neboť každý konkrétní případ porušení má svá specifika, která je potřeba hodnotit. Rozhodnutí tak považuji spíše za vítanou změnu v postupu soudů, avšak až praxe ukáže, zda nebudou nově nastolené postupy pro řízení příliš zatěžující.

Alžběta Slavičková,
advokátka

URBAN & HEJDUK

[Urban & Hejduk s.r.o., advokátní kancelář](#)

Palác Valdek
Jugoslávská 620/29

[1] § 22 zákona č. [85/1996](#) Sb., o advokacii.

[2] Advokát má v souladu s § 2 odst. 1 advokátního tarifu vedle nároku na odměnu advokáta též nárok na náhradu hotových výdajů a na náhradu za promeškaný čas za podmínek a ve výši stanovené advokátním tarifem.

[3] Režijním paušálem se rozumí náhrada hotových výdajů na vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné. Nedohodl-li se advokát s klientem na jiné paušální částce, činí tato částka 300,- Kč na jeden právní úkon právní služby podle § 11 advokátního tarifu.

[4] § 3 advokátního tarifu.

[5] Sazba mimosmluvní odměny podle § 7 advokátního tarifu je závislá na tarifní hodnotě. Za tarifní hodnotu se podle § 8 advokátního tarifu zpravidla považuje výše peněžitého plnění nebo cena věci anebo práva v době započetí úkonu právní služby, jichž se právní služba týká. Při určení tarifní hodnoty se nepřihlíží k příslušenství, ledaže by bylo požadováno jako samostatný nárok.

[6] § 11 advokátního tarifu.

[7] Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 2. 2019, sp. zn. 32 Cdo 209/2019-II.

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)

- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)